دواشەوەکانی ژیانی قەزافی لەڕۆمانێکدا ... سەدیق سەعید ڕواندزی

تەمەنی دیکتاتۆرو ستەمکارەکان، هەرچەنددرێژبێت،هەرچەند بخایەنێت،ڕۆژگارێك دێت لەبەردەم ڕق و تووڕەیی جەماوەر خۆیان ناگرنوکۆتاییان پێدێتودەچنە زبڵدانی مێژوو.سەردەمانێك عێراقییەکان، خەونیان بەڕووخانی بەعسو سەددامەوە دەبینی.سەرەنجام ئەو خەونە هاتەدیو چارەنووسی سەددامەمان بینی چۆن بوو؟ لە کوێ خۆی حەشاردابوو؟ لەکاتێکدا خۆی بە قارەمانو بەرگریکاری دەروازەی ڕۆژهەڵاتی عەرەب دەزانی.

لافی ئەوەی لێدەدا، کە کۆڵان بە کۆڵان، شەڕی دوژمنەکانی دەکات.یەکێك لە سیفەتە هاوبەشەکانی دیکتاتۆرو ستەمکارەکان ئەوەیە، کەبەرامبەر گەلەکەیان جەلادێکی گەورەنو کاتێکیش ڕووبەڕووی هێڕشێکی دەرەو دەبنەوە، هێندە بودەڵەو ترسنۆکولاوازو بێ دەسەڵاتن، کە مر□ق گومان دەکات لەوەی کە ئەوانە هەمان ئەو سەرکردانە بن کە ڕۆژگارێك بە ئاگرو ئاسن، گەلەکەیان دەکوشتو مرۆڤییان بەجۆرەها شێوەی هۆڤییانە ئازار دەدا. قەزافی خۆی بە پێشڕەوی گەلانی ئەفریقی دەزانی.گاڵتەی بە سەرۆکوڵاتان دەکرد. لە نێو باڵەخانەی نەتەوەیەکگرتووەکان،وتاری دەداو هەڕەشەی دەکردوو کاغەزی وتارەکانی دەدڕیو فڕێدەدا، کەچی بینیمان لە تونێڵێکی ئاووئاوەڕۆ، وەك جورج خۆی حەشاردابوو. کاتێ دەستگیرکرا، مێردمنداڵانی لیبیا گاڵتەیان پێدەکرد.

ئەگەرچی بۆ مێژوو بە ویژدانەوە دەبێ دان بەو ڕاستییە دابنێین، کە قەزافی وەك سەددام نەبوو. ئەو تەنها لە ڕووی سیاسییەوە نەیارانی دەکوشتودژ بە بیروباوەڕیان دەوەستایەوە. بەڵام لە ڕووی کارگێڕی ئابوورییەوە، خزمەتێکی زۆری لیبییەکانی کرد لە هەموو ڕووێکەوە.بەدرێژایی هەزاروچوارسەد کیلۆمەتر، ئاوی لە دەریای ناوەڕاست بۆ بیابانە وشکوگەرمەکانی دوورترین ناوچەی باشووری لیبیا هێنابوو.

بۆ ئەوەی لە ڕووی کشتوکاڵیو گەشتوگوزاری، هاووڵاتییان سوودی لێ ببینن.تاڕادەیەکی زۆری گرفتی بێ کاریو نەبوونی شوێنی نیشتە

جۆبوونی چارە سەرکردبوو. بەڵام ئەوەی لەوانە هەمووی بەهادارترە ئازادییە. مرۆڤ باهەمووشتێکیشی هەبێت، کە ئازاد نەبوو بایەخی چییە. قەزافی،کە بۆ ماوەی چلودووساڵ(1-9-1969تاکو20-10-2011)، فەرمانڕەوایی لیبیای کرد، خەسڵەتی کەسیەتیو کۆمەڵایەتییانەی سەیری هەبوو. بۆنموونە: ئەو جلو بەرگانەی لە بەری دەکرد، هەمووی بەنەخشەی کیشوەری ئەفریقیا نەخشێنرابوون.پاسەوانەکانی هەموویان ژن بوون.بەدرێژایی ماوەی دەسەڵاتی ڕازی نەبوو پێی بوترێت سەرۆك.بەڵکو هەموو گەلی لیبیاو دامودەزگاکانی وڵات، بە دەستەواژەی(برای سەرکردەی شۆڕش بانگییان دەکرد). ئەو لەپایتەختی لیبیا لە ژێر چادرێك دەمایەوەو دیدارەکانی ڕێکدەخست.

سەیر لەودابوو بۆ هەروڵاتێك سەفەری بکردایە، دەبوو ئەو چادرەی پێ بوایە بۆ دانیشتن. ئەمانەو زۆر خاسیەتی دیکەی سەیری هەبوون. بەداخەوە دوای قەزافی بارودۆخی لیبیا نەك هەر نەگۆڕا، بگرە ئێستا وێرانەیەك و گە ڕەلاوژێیەك لەو وڵاتە هەیە، کەس بە کەس نییە. ڕۆمانی (دواهەمین شەوی سەرۆك) کە لەنووسینی نووسەری جەزائیری(یاسەمین خەزرایە) باسی شۆڕشەکەی لیبیاو دوا ساتەکانی تەمەنی قەزافی دەکات. کاتێ هاووڵاتییانی لیبیادەستییان بەڕاپەڕین کرد.

ئەم ڕۆمانە کەلە دەمی کەسی یەکەمی تاکەوە ڕووداوەکان دەگێڕێتەوە پاڵەوانەکەی هەرخودی قەزافی خۆیەتی.ئەو کاتانەی لە گەڵ بەشێك لە کەسە نزیکەکانی کە پێشترلە گەڵی لەدەسەڵات بوون، لە قوتابخانەیەك، لە ترسی شۆڕشگێڕەکانو بۆردومانەکانی هاوپەیمانان خۆیان حەشارداوە. تەنانەت نووسەری ڕۆمانەکە ناوی هەمان ئەو کەسانەی لە کارەکتەرەکانی ڕۆمانەکەی ناوە،کە بە شێك بوون لە دارودەستەی قەزافی. وەك:(ئەبوبەکریونس جابر، کە وەزیری بەرگری بوو،موعتەسەمومەنسوور کە کوڕەکانی خۆی بوون،هەروەها ژنە پاسەوانەکانیش،موقەدەم توريد)و گەلێك کارەکتەری تر. قەزافی کە پێشتر ئەو هەموو دەسەڵاتەی هەبووە،ئیدی ئێستا سەرۆکێکە لە هەموو کەسەکانی دەوروبەری بەگومانە. ئەو خەیاڵ دەکاتو دەگەڕێتەوە ئەو ساتانەی مولازمی یەکەم بووەو دواتریش کودەتایەکی سەربازی لە دژی شائیدریس سەنووسی بەرپا دەکاتو دەبێتە سەرکردەی شۆڕشی لیبیا.

قەزافی لە ڕێی تەکنیکی فلاشباکەوە ئەو ساتانە دێنێتە بەرچاوی خۆی، کە تیایدا سەرکردەی لیبییەکان بووەوبە دیدی خۆی هەمیشە لە نێو دڵودەروونی لیبییەکان دابووە. بۆیە ناتوانێ باوەر بەوە بهێنێ کە ئێستا لە چ باردۆخێك دایە.چۆن لە ترس یاخی بووان خۆی حەشارداوە.

ڕەنگە ئەو گەڕانەوەییەی پاڵەوانی ڕۆمانەکە بۆ ڕابردوو، هەوڵێك بێت بۆ لەیادکردنی ئێستا.ئێستایەك کە وێنەیەکی دیکەی جیاواز لە ڕابردووی هەیە. بەدەربڕینێکی تر، قەزافی بۆیە دەگەڕێتەوە ڕابردوو، تا ئەو واقیعە لە یاد بکات کە ئێستا تیایدا دەژیت. ئەو چونکە بۆ ماوەی چلو دوو ساڵ بەبەردەوامی لە ڕوانگەی خۆی برای سەرکردەی شۆڕش بوو، چۆن دەبێ ئێستا بە ترسێکی زۆرەوە لە ژیانی خۆی لە قوتابخانەیەك خۆی حەشاربدات.

قەزافی دەڵێت:(لیبیا بە بێ من نەگبەتیەکی بێ ناوو ئاییندەییە). دیکتاتۆرەکان چونکە نیشتمانو گەلەکەیان بچووك دەکەنەوە لە کەسیەتی خۆیان، ئیدی واهەست دەکەن، بەنەمانی ئەوان نیشتمانیش نامێنێت، چارەنووسی گەلیش نادیار دەبێت. بۆیە بەردەوام هەوڵدەدەن، ئەودیگایە لە مێشکی هاووڵاتیانی وڵاتەکەیان بچەسپێنن. ترسێك دروست دەکەن، کەهەر کاتێ ئەوان نەمان نیشتمانیش نامێنێ. لە کاتێکدا بەهۆی ئەوانەوە ساڵانێکی زۆرە شکۆی نیشتمان نەماوە. لەو ڕوانگەیەوە یەکێ لە نزیکەکانی قەزافی دەڵێت:(هەرچەند دەکەم ناتوانم لیبیایەك بهێنمە بەرچاوی خۆم تۆی تێیدا سەرۆك نەبیت) یاخود دەڵێت:(من لە ژیانی سیاسیم هەرچیم کردووە بۆتۆبوو نەك بۆ نیشتمان)ئەو شوناسە بۆ تاك، بە شێکی گەورەی شوناسی مرۆڤەکانەلە وڵاتە ستەمکارەکاندا.

شوناسێك کەهەمیشە خۆی بە بچووکو زەلیل دەبینێت لە بەرامبەر دەسەڵاتو هەیمەنەی سەرۆکدا. ئەوەش دەرەنجامی هەموو ئەوترسو سامەیە، کە لە دڵو دەروونی تاکەکان،لەکاردانەوەی ستەمکردنیان دروست دەبێت. ترس لە جەلادو ستەمکاریش کۆتایی نایەت ئەگەر وەك (جوبران خەلیل) لە کتێبی (پەیامبەر)دا دەڵێت: (سەرەتا دەبێ ترسی ناخمان بشکێنین، یاخود گەر بمانەوێ تەختی سەرۆکێکی ستەمکار بڕووخێنین، دەبێ سەرەتا دیوارەکانی ناخمان بڕوخێنین). پاوڵۆ فرێریش لەپەرتووکی(پێداگۆگی ستەملێکراوان)دەڵێت:(تراژیدیترین دۆخی ستەمکاری ئەوەیە، کە ستەملێکراوان لە ستەمکاریەکەیان ڕادێنو خەیاڵی ئەوە دەکەن ئەوان هەر لە ئەزەلەوە بەو شێوەیە ژیاون).ئیدی کە مرۆڤ لەگەڵ جەلادەکەی ڕاهات، ئەوا دەبێتە قوربانییەکی هەمیشەیی.

کە ئەمەش دوا ترۆپکی دۆخی ستەمکارییە. بەڵام دەبێ ئەوەبزانین سەرەنجام ستەمکارەکان لە ناو دەچن. یەکێکی دیکە لە خەسڵەتی ستەمکار نەرجسیەتە. واتە خۆخۆشویستنو خودگەرایی تا ڕادەی خوایی بوون. ئەوان واهەست دەکەن، هێزێکی نادیارو ئەزەلی بۆ هەتایە، ئەو

دەسەڵاتەی پێداون. یاخوود بوونی ئەوان نیعمەتێکی خودایە بۆ گەلەکەیان. بۆیە هەندێ کات خودگەراییان دەگاتە ئاستێك کەخۆیان لە سەرووی مرۆڤەکان دەبیننەوە. قەزافی لەو ڕۆمانەدا دەڵێ:(من موسابووم لە شاخەکان هاتمە خوارەوە بەڵام لە بڕی لەوحی شەریعەتەکان،کتێبی سەوزم پێ بوو!) یەکێك لەو تایبەتمەندییانەی پەیامبەرانی پێ دەناسرێنەوە لە ڕوانگەی بڕوادارانەوە، پەرچووە.کەجیایان دەکاتەوە لە مرۆڤی ئاسایی. قەزافیش خۆی بە موسا دەچوێنێتو ڕەنگە گەلەکەشی بەشوێن کەوتووانی فیرعەون زانیبێت. بەڵام قەزافی نەیتوانی وەك موسا فیرعەونەکان لەناوبەرێت. بەڵکو ئەو کۆمارەی بە خەیاڵی خۆی بۆ گەلەکەی دامەزراندبوو، هەروەهادوای هەموو ئەو دەسکەوتانە بە تێگەیشتنی خۆی،ئێستا چی دەبینێت؟ خیانەتی گەلەکەی.

هەڵگەڕانەوەی نزیکەکانی. بێگومان قەزافی ئەوکاتەی ڕێبەری لیبیاش بوو، بەردەوام خۆی وەك رزگارکەری ئەفریقییەکانو عەرەب دەبینی. ئەمە تێگەیشتنی بە شێکی زۆری سەرکردەو دیکتاتۆرەکانی عەرەب بوو. کاتێکیش کەوتنە بەر ڕقوتووڕەیی گەلەکەیان، ئیدی لە پەنهاترینوقێزەوەنترین شوێن خۆیان حەشاردەدەا. هەموومان بینیمان سەددامو قەزافی لە کوێ دۆزرانەوە.ئەو ڕۆمانە کە پاڵەوانەکەی هەرخودی قەزافی خۆیەتی،دوایین ساتەکانی ژیانی قەزافی باسدەکات کاتێ لەترسی یاخی بووان خۆی حەشارداوە. تاکو دواتر لەوشوێنە دەردەچنو لە کۆتاییشدا لەتونێڵێکی تاریکو لاچەپ دەیدۆزنەوەو سەرەنجام بە شێوەیەکی زۆر کۆمیدیانە دەیکوژن.

بە بڕوای من پەیامی ئەو ڕۆمانە هەرتەنها بۆ خوێنەر نییە، بەڵکو بۆ هەموو ئەوسەرۆکە ستەمکارانەیە، کە هەرگیز کورسی فەرمانرەوایی جێ ناهێڵنو گەلەکەیان دەچەوسێننەوە.کاتێکیش ڕووبەڕووی دوژمنێکی دەرەکی دەبنەوە، هێندە ترسنۆکوبودەڵەن،شوێن نامێنێ خۆیانی لێ حەشار نەدەن. لە کۆتاییدا دەمەوێ پەیڤێك لە بارەی وەرگێڕانی کتێبەکەوەبڵێم. ئەو کتێبە بەزمانێکی کوردییانەی یەکجار ڕەوانو پاراو وەرگێڕدراوە.وەرگێڕانێك کە یارمەتی خوێنەر دەدات بۆ گرێو گۆڵ لە ناوەڕۆکی ڕۆمانەکە بگات. دیارە ئەمەش بەهۆی وەرگێڕی کتێبەکەیە کە یەکێکە لە وەرگێڕە بەتواناو لێهاتووەکانی دنیای وەرگێڕانی ئێمەو تا ئێستا چەندین کتێبی بۆ زمانی کوردی وەرگێڕاون.

پەراوێز/ دواهەمین شەوی سەرۆك/ نووسینی یاسەمینە خەزرا/

وەرگێڕانی ئازاد بەرزنجی/ بڵاوکراوەی ئەندێشە 2017.

*لە میانەی خوێنەوەی پێشەکی ڕۆمانەکە، هەستم بەوەکرد کە ساڵی لەدایکبوونی نووسەرەکە کە 1995 نووسراوە، هەڵەبێت. چونکە لەگەڵ بەروارەکانی دیکە یەك ناگرێتەوە..